30/12/2018

Μετέωρα: Τόπος συνάντησης με τον Θεό

/ Ιερές Μονές

Στη διαδρομή από τα Τρίκαλα στην Καλαμπάκα υψώνονται τεράστιοι και επιβλητικοί σκουρόχρωμοι βράχοι, τα πασίγνωστα Μετέωρα, που αντικρίζοντάς τους αισθάνεσαι θαυμασμό και δέος γι’ αυτό το σπάνιο και παγκόσμιο γεωλογικό φαινόμενο. Συνδυάζεται ιδανικά με την ορθόδοξη παράδοση με την παρουσία έξι εν ενεργεία μοναστηριών, τα οποία αποτελούν πόλο έλξης εκατομμυρίων ανθρώπων, οι οποίοι καθημερινά καταφθάνουν ανυπόμονα από όλες τις ηπείρους της γης. Οι μοναδικές εμπειρίες που αποκομίζουν (οι προσκυνητές) θα τους συντροφεύουν σε όλη τους τη ζωή, είναι κάτι το ανεπανάληπτο αυτό που βιώνουν, δεν περιγράφεται με λόγια.

Η ύπαρξη των απίστευτα μεγάλων ογκόλιθων απασχόλησε κατά καιρούς πολλούς Ελληνες και ξένους γεωλόγους, όμως την επικρατέστερη θεωρία διατύπωσε ο Γερμανός καθηγητής Γεωλογίας Φίλιπσον, που υποστήριξε στα τέλη του 19ου αιώνα ότι η δημιουργία αυτών των τεράστιων ογκόλιθων οφείλεται στο γεγονός ότι πριν από 25.000.000-30.000.000 χρόνια στην περιοχή των Μετεώρων υπήρχε

το δέλτα (εκβολές) ενός μεγάλου ποταμού, ο οποίος κατέληγε σε λιμνοθάλασσα που κάλυπτε τη Θεσσαλία. Γι’ αυτόν τον λόγο οι συγκεκριμένοι βράχοι είναι ιζηματογενή πετρώματα ερχόμενα μέσω της μεγάλης ποσότητας των υδάτων, ενώ παρατηρείται μια συνεχής εναλλαγή στο μέγεθος αυτών (των πετρωμάτων). Επειτα με τις μεγάλες γεωλογικές μεταβολές που επήλθαν, τα νερά υποχώρησαν στο Αιγαίο Πέλαγος και αποκαλύφθηκε αυτή η άκρως εντυπωσιακή εικόνα. Το παράδοξο και ακατανόητο είναι ότι δεν γίνεται κάποια αναφορά στην αρχαία Ελλάδα γι’ αυτήν την καταπληκτική τοποθεσία.

Αυτό όμως που κόβει πραγματικά την ανάσα είναι η ύπαρξη, στις κορυφές των βράχων, έξι μοναστηριών-φάρων της Ορθοδοξίας, με ιστορία που δεν μπορεί να αντιληφθεί εύκολα ο κοινός ανθρώπινος νους. Δεν μπορεί να εξηγήσει πώς δημιουργήθηκαν οι μονές πριν από περίπου 670 (η πρώτη) χρόνια. Ακόμα και στις ημέρες μας, που έχει εξελιχθεί ραγδαία η τεχνολογία, φαντάζει αδύνατη η κατασκευή τους, πόσο μάλλον όταν αυτή έγινε με «γυμνά» χέρια κάτω από υπερβολικά αντίξοες συνθήκες. Πραγματικά το κτίσιμο των εν λόγω μοναστηριών «κρύβει» υπερβολική κούραση και κόπο, στα οποία δεν έδιναν σημασία οι μοναχοί, αφού τα «σκέπαζε» όλα η πίστη τους. Η ιστορία των πρώτων ασκητών ξεκινά πριν από μία χιλιετία, τον 10ο αιώνα (περίπου το 970 μ.Χ.), τότε έμειναν στα σπήλαια των βράχων που βρίσκονταν στο κάτω μέρος τους, δημιουργώντας σκήτες. Ο πρώτος που αναρριχήθηκε και έφτασε μέχρι την κορυφή του πιο ψηλού ογκόλιθου,

με την ονομασία «πλατύς λίθος», ήταν ο άγιος Αθανάσιος ο Μετεωρίτης (το 1340), κτήτορας της πρώτης Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (ή Μεγάλο Μετέωρο) σε υψόμετρο 615 μέτρων (από την επιφάνεια της θάλασσας). Αμέσως μόλις ανέβηκε ένιωσε ότι βρίσκεται μεταξύ ουρανού και γης και αναφώνησε έκθαμβος «τι μετέωρο είναι αυτό;» χωρίς να γνωρίζει εκείνη την ώρα ότι έδωσε την ονομασία στους βράχους.

«Οι πρώτοι πατέρες έκαναν οπές πάνω στους ογκόλιθους βάζοντας ξύλα»

Εκεί, λοιπόν, σε μια έκταση 50 στρεμμάτων όπου απλώνεται η πιο παλαιά μονή (του Μεγάλου Μετεώρου), συναντήσαμε τον ηγούμενο της αρχιμανδρίτη Νήφωνα Καψάλη και ατενίσαμε μαζί του, από το υψηλότερο σημείο των Μετεώρων, την πανέμορφη πόλη της Καλαμπάκας και τον απέραντο Θεσσαλικό Κάμπο. Αναμφίβολα η αλληλουχία των συναισθημάτων που δημιουργούνται είναι δύσκολο να αποτυπωθεί στο χαρτί. «Μόλις αντίκρισα πρώτη φορά τα Μετέωρα σε ηλικία 16 ετών έμεινα άναυδος. Εμεινε η καρδιά μου εδώ και πήρα την απόφαση μετά να έρθω να μονάσω. Εκ πρώτης όψεως, λόγω των πολυάριθμων επισκεπτών, φαίνεται δύσκολος ο μοναχισμός, όμως όλες οι μονές έχουν βρει ασφαλιστικές δικλίδες, όπου έχουμε χώρους που δεν εισέρχεται ο κόσμος και οι μοναχοί κάνουν τα διακονήματά τους ανενόχλητοι» αναφέρει στη «δημοκρατία», ενώ παράλληλα τονίζει το μεγαλείο ψυχής και πίστης των πρώτων μοναχών-κατοίκων των ιερών βράχων: «Οταν ο άνθρωπος ζει την πίστη του μέσα από την καθημερινότητά του, δημιουργεί πολιτισμό, τον οποίο σήμερα ερχόμαστε και θαυμάζουμε εμείς και πάρα πολλοί άλλοι συνάνθρωποί μας. Αυτό είναι μια μεγάλη παρακαταθήκη για εμάς, αλλά κυρίως είναι θαυμαστό το πώς αυτοί οι πατέρες είχαν τέτοια μεγάλη πίστη, τέτοια αγάπη προς τον Θεό, που ανέβηκαν πάνω στους βράχους χωρίς κανένα μέσο εκείνη την εποχή. Οι πρώτοι πατέρες έκαναν οπές πάνω στον βράχο

βάζοντας ξύλα και δημιουργώντας ένα είδος ανεμόσκαλας. Τα υλικά, μέχρι να φτιάξουν το δίχτυ, τα ανέβαζαν στον ώμο τους. Ενας άνθρωπος, αν δεν έχει “ερωτική” πίστη προς τον Θεό, μπορεί να κάνει κάτι τέτοιο; Για αυτό λέμε ότι οι μονές των Μετεώρων είναι απαύγασμα της πίστης των πατέρων μας. Και μόνο να σταθεί κάποιος στους ναούς τον πιάνει τέτοιο δέος, που τον κάνει να προσευχηθεί ακόμα και χωρίς να το θέλει, έρχεται μόνο του, είναι πηγαίο».

Άνθηση και παρακμή

Η μεγάλη άνθηση των μονών σημειώθηκε τον 15ο και τον 16ο αιώνα, φτάνοντας τις 24, και στο απόγειο της ακμής τους τον 17ο αιώνα, με τον αριθμό των μοναχών να αυξάνεται ραγδαία. Σύμφωνα όμως και με το γνωστό ρητό ακολούθησε η παρακμή, με συνέπεια στις ημέρες μας να λειτουργούν μόνο τα ανδρικά μοναστήρια της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, του Βαρλαάμ, του Αγίου Νικολάου του Αναπαυσά, της Αγίας Τριάδος, ενώ η ιερές μονές Ρουσάνου και Αγίου Στεφάνου είναι γυναικείες. Τα Μετέωρα, λόγω και της μορφολογίας τους, προσέφεραν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ιδανικό καταφύγιο για τον μοναχισμό, ενώ διασώθηκαν παράλληλα σημαντικά μνημεία του πολιτισμού και έργα της μεταβυζαντινής τέχνης. Στις αρχές του 19ου αιώνα πολλά μοναστήρια λεηλατήθηκαν από τον στρατό του Αλή Πασά. Το 1920 λαξεύτηκαν σήραγγες και σκαλιά στους βράχους, καθιστώντας τις μονές προσβάσιμες από το γειτονικό οροπέδιο, κι έτσι η παραδοσιακή μέθοδος επικοινωνίας και ανεφοδιασμού τους με ανεμόσκαλες, σκοινιά, τροχαλίες και καλάθια σταδιακά εγκαταλείφθηκε. Επίσης καταλυτική στην παρακμή ήταν και η περίοδος της Βαυαροκρατίας (μέσα 19ου αιώνα). «Ολες οι μονές υπέπεσαν σε μαρασμό γιατί διώχθηκαν οι μοναχοί πάρα πολύ. Ειδικά την περίοδο της Βαυαροκρατίας, πάρα πολλούς μοναχούς τούς έβγαλαν και τους έδιωξαν από τα μοναστήρια τους. Στο μοναστήρι μας σήμερα είμαστε τέσσερις μοναχοί, ενώ στο παρελθόν υπήρξαν και 100. Οι έξι εν ενεργεία μονές δεν σταμάτησαν ποτέ να έχουν διαδοχή, έστω και ένας μοναχός υπήρχε» προσθέτει συγκινημένος ο π. Νήφων.

Χιλιάδες προσκυνητές από όλη τη γη κάθε χρόνο

Από το 1960 έως και σήμερα πραγματοποιούνται εργασίες αναστήλωσης και συντήρησης των μνημείων με έξοδα και φροντίδα των μοναχών της μοναστικής πολιτείας σε συνεργασία με την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Επίσης οι μοναχοί και οι μοναχές συντηρούν καλλιτεχνικά χειρόγραφα, φορητές εικόνες και αγιογραφίες, ιερά κειμήλια και σκεύη, που έχουν σπουδαία ιστορική και εθνική αξία. Κάθε χρόνο επισκέπτονται κατά χιλιάδες, από κάθε γωνιά του πλανήτη, αυτόν τον συγκλονιστικό τόπο, που από το 1988 συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO. Πολλοί είναι αυτοί που έρχονται αποκλειστικά στην πατρίδα μας μόνο για τους ιερούς βράχους, κάτι σπουδαίο, αν αναλογιστούμε ότι η χώρα μας διαθέτει μεγάλο πλήθος πανέμορφων και πνευματικών προορισμών. Είναι χωρίς υπερβολή ένα σταυροδρόμι των λαών. Πώς αντιμετωπίζουν όμως οι ασκητές τον τεράστιο αριθμό των επισκεπτών; «Πρωταρχικό μας μέλημα είναι η λατρεία προς το Θεό. Δεύτερο μέλημά μας είναι να γνωρίσουν (οι επισκέπτες) την πίστη μας μέσα από τις αγιογραφίες των ναών μας και την αρχιτεκτονική των κτιρίων, να δουν και να μάθουν για τον πολιτισμό μας. Οι ξένοι επισκέπτες θαυμάζουν τη δύναμη των ανθρώπων -δεν μπορούν να κατανοήσουν ότι ήταν η πίστη- να κάνουν ένα τέτοιο εγχείρημα ανεβαίνοντας πάνω στους βράχους χωρίς κανένα μέσο και κτίζοντας

τις μονές. Μόλις το ακούν αυτό εντυπωσιάζονται. Οι πατέρες οι οποίοι έζησαν τους προηγούμενους αιώνες δεν είχαν τον λογισμό ότι αυτές, έπειτα από τόσους αιώνες, θα έρχεται κόσμος να τις βλέπει. Εκείνη την εποχή δεν ερχόταν κανείς, ήταν απαράκλητος ο τόπος» υπογραμμίζει ο π. Νήφων, ενώ ταυτόχρονα, αστειευόμενος, προσθέτει: «Οταν ξεναγώ λέω καμιά φορά ότι ακόμα και... ελικόπτερο να είχα δεν θα επιχειρούσα κάτι αντίστοιχο. Θέλω να δείξω την πίστη που είχαν οι πατέρες μας με αυτό που έκαναν».

Η αποχώρηση από τα Μετέωρα συνοδεύεται από πρωτόγνωρα συναισθήματα κατάπληξης και συγκίνησης. Εχεις την ανεπανάληπτη εντύπωση ότι... άγγιξες για λίγο τον ουρανό. Το σίγουρο είναι ότι οι ιεροί βράχοι θα συνεχίσουν να ακτινοβολούν και να αναβλύζουν Ορθοδοξία στο πέρασμα των αιώνων, κάνοντας δισεκατομμύρια μάτια να προσπαθούν, μάταια, να εξηγήσουν πώς εναρμονίστηκε τόσο ιδανικά η θεϊκή με την ανθρώπινη παρέμβαση...

Αντώνης Μακατούνης

Φωτογραφίες “Πρακτορείο Ορθοδοξία”